

УДК (UDC) 94(477)“1941/1943”

<https://doi.org/10.21272/starovyna.2020.57.5>

НЕСТЕРЕНКО В. А., МУРАШКО К. О.

ПОХІДНІ ГРУПИ ОУН У ПІВНІЧНО-СХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

У статті розкрито розгортання та основні напрямки діяльності похідних груп ОУН на теренах північних і східних областей України. На основі опрацьованих історіографічних джерел автори приходять до висновку, що активній діяльності оунівського підпілля в краї сприяла нездатність німецької адміністрації швидко налагодити управління окупованими територіями, а також залучення до співпраці представників місцевого населення. Зворотню стороною цієї активності стала репресивна політика німецьких органів безпеки, що призвело до загибелі значної кількості членів оунівського підпілля.

Ключові слова: ОУН, УПА, Рух Опору, північно-східні області України.

В історії українського визвольного руху особливе місце посідають похідні групи ОУН - організовані групи націоналістичного активу Західної України та українських емігрантів з багатьох країн Європи, що під час Другої світової війни влітку - восени 1941 року були спрямовані у центральні, східні та південні райони України з метою створення українських органів влади, органів місцевого самоврядування та організації національного, громадського, культурного життя на територіях, окупованих нацистською Німеччиною. Похідні групи були сформовані як ОУН під проводом полковника А. Мельника, так і ОУН (р) під керівництвом С. Бандери [10].

Метою даної статі є висвітлення діяльності похідних груп на північно-східних територіях України, які під час німецької окупації перебували під управлінням військової адміністрації: Чернігівська, Сумська, Харківська, Ворошиловградська (Луганська), Сталінська (Донецька) області. Змістовно робота охоплює період початку 1941-1943 років, коли ОУН найактивніше діяла на цих територіях.

Перші дослідження з історії націоналістичного руху на Наддніпрянщині з'явилися в середовищі української політичної еміграції. Однією з них стала монографія Лева Шанковського «Похідні групи ОУН», у якій проаналізовано створення та діяльність осередків ОУН, включаючи їх роботу в Сталінській (Донецькій) області [23].

В радянський період, в силу ідеологічних причин, дана тематика не була предметом активних досліджень. З набуттям Україною незалежності ситуація змінилася. Однією з перших праць, в якій містилися відомості про діяльність похідних груп ОУН на сході України була монографія Володимира Косика [15]. У праці «Спецоперації НКВС-КГБ проти ОУН» автор висвітлив методи боротьби радянських каральних загонів проти очільників націоналістичного руху [13]. У нарисі «Українська Повстанська Армія»

Нестеренко Вадим Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний університет (Україна). ORCID ID: 0000-0002-0469-3671.

Мурашко Катерина Олександрівна - студентка II курсу, Сумський державний університет (Україна).

В. Косик розкрив причини створення УПА та її роль у Русі Опору на окупованих українських землях [14].

Відомий український історик, політик та військовий аналітик Дмитро Веденєєв у своїх працях висвітлив координаційну, розвідувальну та контррозвідувальну роботу ОУН-УПА у повоєнний період [2, 3].

Історик та головний редактор сайту «Історична правда» Вахтанг Кіпіані в роботі «Зродились ми великої години. ОУН-УПА», розкрив процес створення ОУН, причини її популярності серед населення, напрямки діяльності, створення Української Повстанської Армії тощо [11].

Юрій Щур у своїх роботах пише про координаційну та підпільну діяльність у східних областях, наводить чимало статистичних даних про виконану роботу в тилу німецької та, з другої половини 1943 року, радянської армій. Окрім результатів діяльності наводяться коротка характеристика очільників кожної сфери діяльності, завдання та цілі перебування підпільних груп на кожній ділянці роботи ОУН [24, 25]. Подібне коло питань висвітлює й Олександр Пагіря у своїй роботі «Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної України» [18].

Сергій Бутко зосередився на діяльність ОУН та УПА на території Чернігівської області, їх боротьбі спочатку проти досить активної на цій території німецької адміністрації, потім - проти радянських загонів НКВС та радянської влади [1].

Харківський дослідник Анатолій Скоробогатов описує ситуацію в окупованому німцями Харкові. Зокрема, про вплив оунівського підпілля на просвітницьку та громадську діяльність місцевої української адміністрації [21]. Олена Дьякова у праці «Рух Опору на Харківщині у роки Великої Вітчизняної війни» пише про розмах та масштаби націоналістичного підпілля в цій області [6].

Геннадій Іванущенко у праці «Залізом і кров'ю» висвітлив діяльність осередку ОУН у Сумах [9]. В іншій роботі Г. Іванущенко наводить факти діяльності ОУН в межах області. Робота містить нарис-огляд, документи з історії діяльності підпілля Організації Українських Націоналістів та окремих боївків Української Повстанської Армії на Сумщині, ілюстрації та коментарі [17].

Володимир Нікольський у своїй праці розкрив діяльність оунівського підпілля на Донеччині: оунівські осередки в регіоні з їх керівниками, діяльність підпільників, боротьбу з підпіллям спочатку німецьких спецслужб, пізніше - радянських, боротьба ОУН з загонами НКВС та МДБ-КГБ [16]. Олександр Добровольський також присвятив кілька праць цій тематиці [22].

Методологічна база дослідження ґрунтується на принципах науковості, історизму й об'єктивності. При написанні були використані загальнонаукові та спеціально-історичні методи. По-перше, це - аналіз і систематизація джерел з теми, по-друге, проблемно-хронологічний метод. Діяльність похідних груп ОУН у Східній Україні подана по областях: Чернігівщина, Харківщина, Донеччина, Луганщина, Сумщина.

Тактику застосування похідних груп використовували обидві гілки ОУН. Їх створення почалося на початку 1941 р. Перед ними ставилися наступні завдання: поставити під свій контроль місцеві органи

самоврядування в окупованих німцями областях України, на Дону й у Краснодарському краї; створити мережу оунівських організацій; проводити націоналістичну пропаганду серед місцевого населення [16, с. 19].

На Сході повинна була працювати Друга (Середня) група, яка формувалася у районі Перемишля й мала рухатися за маршрутом Львів-Тернопіль-Кременчук-Харків й далі - на Дон і Краснодарський край. У групі було до 200 чоловік [16, с. 20-21]. Після спроби ОУН(б) 30 червня 1941 р. відновити українську державність похідним групам довелося діяти нелегально, під постійною загрозою бути заарештованими німецькими органами влади. Щоправда, швидкість просування німецьких військ і неможливість швидкого опанування ними захоплених територій, створювали сприятливі умови для розгортання діяльності оунівського підпілля.

Чернігівщина. Перші згадки про діяльність Похідних груп оунівців на території Чернігівської області з'являються у 1941 році. Керував однією з таких Яків Осташек-«Гром». Троє членів підпілля організували курси з вивчення історії України. Ця група активно діяла в Ічнянському та Остерському районах, організувала там «Просвіти» та заснувала осередки молодіжного руху «Січ» [4].

Використовуючи як легальні так і напівлегальні методи роботи, члени похідних груп поставили під свій контроль місцеву пресу (газета «Українське Полісся»), призначати своїх агентів на ключові посади в місцевих органах влади. Вони змогли згуртувати навколо себе чималу кількість місцевої інтелігенції, молоді, представників всіх верств населення. Проводили агітаційну роботу серед поліцаїв, намагалися організувати з них збройні загони для боротьби з німцями та рядянською владою [1, с. 1].

В Ніжині активно діяли молодіжні організації педагогічного факультету, а з листопада 1941 по січень 1942 року організацією підпілля займався досвідчений боєць Іван Нагірний. Навесні того ж 1942 року у Чернігові виник новий осередок, в роботі якого брали участь члени Київського проводу ОУН(б) Остапенко і Савченко. У квітні-травні 1942 року член ОУН Архип Кмета, уродженець Ічні, який залишив її у 1923 році разом з отаманом Ангелом, із фальшивим паспортом на ім'я Романа Геращенко створив у себе на батьківщині організацію з трьох осіб на чолі зі своїм племінником - місцевим поліцаєм Володимиром Кметою. Однак навесні-влітку 1942 року німці розгромили основні осередки ОУН на Чернігівщині [1, с. 2-3].

Харківщина. Націоналістичний Рух Опору на Харківщині не можна назвати достатньо організованим, він був слабо розвиненим і не мав єдності. Зосереджувався в основному в Харкові і швидко охопив цивільні адміністративні органи управління. Своім основним методом націоналісти вважали боротьбу із більшовизмом, а для цього потрібна була співпраця німецькими окупантами, пропаганда серед місцевого населення.

На початку окупації України на Харківщину звернули свою увагу осередки ОУН(м) і ОУН(б). Похідні групи ОУН(б), за деякими даними налічували до 5 тисяч осіб, і були розподілені на три групи «Північ», «Центр» та «Південь». Діяти у Харкові мала група «Центр», проте її перехопили німці ще у Миргороді (Полтавщина).

Групи мельниківців в Харкові спочатку не з'являлися, але восени 1941 року група під проводом Олега Ольжича-Кандиби (сина поета Олександра Олеся) таки потрапила до Харкова і розгорнула свою діяльність з метою створити там власні осередки [20]. Деякі харківські мельниківці мали досить тісні стосунки з бандерівцями. Але все таки життя змушувало осередки ОУН(м) вести власну політику з урахуванням конкретних умов на місці. Ці групи сприяли організації українських військових формувань, вели пропаганду серед різних верств населення та органів влади. Прагнучи хоч якось зберегти легітимність своєї роботи, мельниківці скоротили програму діяльності, яка на той момент здавалася більш реалістичною. До щоденних завдань групи входили: пошук ідейних українців, які б претендували на ключові посади в органах самоврядування; вербування до лав ОУН тільки тих людей, яких керівники проводів знали особисто; боротьба та знешкодження комуністичної агентури; дбання про фізичне здоров'я членів підпілля та населення, порятунок його від голоду; посилення націоналістичного впливу на маси, проведення агітзаходів, театральних вистав, вечорів тощо; запобігання участі громадськості у можливих та спровокованих ворожими агентами заходах, що призводили до масових екзекуцій та каральних експедицій.

Діяльність ОУНівців протягом листопада-грудня 1941 року була досить вільною, оскільки німці ставилися до них лояльно. Проте невдовзі почалися облави та арешти проти мельниківського крила ОУН. Було заарештовано декілька важливих осіб. Пізніше до міста прибула група Уласа Самчука, й діяльність підпілля знову активізувалася.

Однак німці продовжили боротьбу з підпіллям: 5 осіб розстріляні гестапо, дев'ятеро - померли своєю смертю (ймовірно з голоду), сім - опинилися поза межами області, про решту невідомо нічого [21, с. 6-9].

Донеччина й Луганщина. В цих областях бойові дії тривали значно довше, ніж в інших областях. Однак, наприкінці липня уся територія Донбасу опинилася під німецькою окупацією. Це визначило темпи розгортання діяльності оунівського підпілля у регіоні.

Ще до приходу на Донбас похідних груп обох крил ОУН тут активно діяли місцеві проукраїнські сили. Їх діяльністю були охоплені Слов'янськ, Краматорськ, Горлівка, Ясинувата, Красногорівка. Саме вони стали основою для розгортання націоналістичного підпілля у цьому краї. Провідником руху оунівців на Донбасі був Євген Стахів, сподвижець Василя Кука. Він був галичанином, у 1941 році прийшов разом із похідною групою «Пума», яка рухалась з території Західної України [19].

За даними В. Нікольського групи оунівців діяли у Сталіно, Ворошиловграді, Авдіївці, Волновасі, Ворошиловську, Горлівці, Комсомольську, Костянтинівці, Краматорську, Красногорівці, Макіївці, Маріуполі, Ясинуватій, в населених пунктах Андріївського, Артемівського, Бутьонівського, Ольгінського, Чистяковського районів [16, с. 26].

Оунівці вели активну діяльність. Під впливом ОУН поновлено українізацію краю та діяльність шкіл. В частині районів краю ухвалено постанови про українську мову - Добропільський, Костянтинівський, Слов'янський, Ольгинка, Волноваха, Маріуполь, Авдіївка. Нею ж видавалися

місцеві газети: «Військовий звіт», «Українська земля», «Донецький вісник» тощо. Так, в Маріуполі відкрили підпільну друкарню ім. Івана Франка, видали декілька підручників з української мови та літератури і багато пропагандистських листівок. Статистика говорить, що більшість тих, хто діяв у підпіллі, були жителями або Півдня, або Сходу України, що говорить про те, якими популярними були ідеї націоналістів у цьому краї.

У жовтні-листопаді 1941 року діячі ОУН(б) з'явилися у місті Красногорівка, яка згодом стала центром організації підпілля в регіоні, оскільки там майже були відсутні поліцаї та німецькі шпигуни. Всього група бандерівців налічувала близько 12 осіб. Звідси вони розгорнули свою діяльність в інших містах - Горлівка, Сталіно, Волноваха, Краматорськ, Слов'янськ. Так, вони посіли посади в бургомістратах та поліції.

Наприкінці 1941 року у Донецьку з'явилася група мельниківців на чолі з Орестом Зибачинським. Частково вони змогли поширити свій вплив на поліційні дільниці. Проте гестапо швидко вирахувало групу й вони залишили область [5, с. 53-54].

У Горлівці колишній петлюрівець Голуб разом із похідною групою створив газету «Український Донбас». Пізніше він хотів організувати «Просвіту», але був викритий німцями та висланий з області.

Навесні 1943 року оунівське підпілля зазнало арештів та репресій. При цьому, німці переслідували представників обох течій [16, с. 73-77].

Сумщина. Осередки ОУН на Сумщині утворювалися по-різному. Були або відгалуження похідних груп сусідніх Чернігівщини і Харківщини, або ж через родинні зв'язки західноукраїнців з місцевими жителями. Досить швидко виникають осередки ОУН як в місті, так і по області [9, с. 105-128].

Подекуди похідні групи знаходили рештки організацій, які були популярними ще на початку 1930-х. Це організації т. зв. «Мужичої партії», яка діяла в Полтаві, Ромнах та Охтирці. Також до похідних груп приєднувалися рештки загонів отамана Пилипа Ващенка [12].

Уже до кінця 1941 року до Сум прибули залишки похідних груп з Харківщини і вперше закладено осередок, чисельністю 8 осіб. Пізніше, коли провід у місті зміцнився і укріпився проукраїнськи налаштованими містянами, його ще підсилили групою з Вінниччини. Учасник ще однієї похідної групи, що йшла за маршрутом Київ-Вороніж, Михайло Кудла, також займався організацією націоналістичного підпілля в місті. Для цієї ж роботи прибули учасники північної похідної групи Іван Кошин, Григорій Очуй, Василь Войнарович та деякі інші.

Керівником першого проводу ОУН на Сумщині був учитель фізики однієї з шкіл міста Суми Семен Сапун. З початком окупації, використовуючи зв'язки з місцевою інтелігенцією, організував «Просвіту», під опікою якої перебувала школа перекладачів, гімназія, художня школа. Збиралися члени «Просвіти» у приміщенні театру ім. Т. Шевченка. Енергійна праця Сапуна в царині культури та освіти закріпила за ним лояльне ставлення нової влади, при цьому жодного натяку про політику. Проте діяла класична на той час схема «хто кого використовує»: під виглядом учбового процесу у перекладацькій школі (розташовувалася у банку «Володимирський» на нинішній Покровській площі) відбувалася підготовка молоді до підпільної роботи в ОУН.

Одним із важливих напрямків роботи осередку була пропагандистська робота через поширення просвітницьких матеріалів. Можливість друку у місцевій пресі спочатку була відкинута, але згодом з'явилися відозви та просвітницькі статті в газеті «Сумський вісник». Сам же Семен Сапун наполягав на необхідності друку не в місцевій пресі, а у власній нелегальній націоналістичній газеті.

У даних матеріалах був помітним пронимецький зміст, тому сказати чого більше - політичного маскування чи дійсно вихваляння «нової влади», складно. Однак з призначенням на посаду заступника бургомістра Сум націоналіста Григорія Сергієнка у газетах з'явилися статті українського національного змісту. Все ж про заклики до відродження незалежності України не могло бути й мови, адже за цим ретельно стежила німецька комендатура, а кожен номер газети підлягав цензурі [8, с. 5-14].

Сапун залучав до підпільної роботи і колег із Західної України. Так, емісари ОУН із Львівщини Савченко і Чайка по прибутті до Сум влаштувалися на роботу в перекладацьку школу. Під прикриттям виконання господарських доручень вони виїжджали до Лебединського, Краснопільського, Конотопського, Хотінського та інших районів області.

На думку Сумського дослідника Г. Івануценка, організація яку створював С. Сапун, мала бути бандерівського спрямування. Про це, на його думку, свідчить факт поширення серед місцевих націоналістів брошури та газети випуску 1941 р., празького видавництва «Пробоем» (текст Акту відновлення Української держави 30 червня 1941 р., брошура Д. Донцова «Де шукати наших історичних традицій» тощо). Однак далі дослідник зазначає, що сумські діячі не особливо переймалися поділом на бандерівців і мельниківців або нечітко усвідомлювали цю проблему. Так, учасниця групи С. Сапуна Марія Голубова підтримувала зв'язки зі своїм племінником Олегом Ольжичем, який керував у Києві крайовою організацією ОУН(м). Втім, це могли бути і суто родинні контакти.

Згодом німці якось вийшли на слід сумського осередку. За свідченнями В. Власенка, Сапуна та частину підпільників було арештовано 7 жовтня 1942 р. Арештами особисто керував начальник СД, було задіяно весь особовий склад поліції. Під час арешту С. Сапуна і А. Савченка- «Гліба» була знайдена націоналістична література. 10 жовтня арештували Власенка. Слідство тривало майже 5 місяців - до 20 лютого 1943 р. Основний склад підпілля ОУН на Сумщині було розстріляно і спалено на території тюрми. Скільки всього було знищено членів ОУН тієї ночі - невідомо. Дружина Сапуна Ніна Гнатченко, вказувала, що було арештовано близько 90 осіб [8, с. 5-14].

Крім Мірошніченка, який загинув, до Краснопільського осередку ОУН належали учителі Чепурний та Волхов. Вони займалися поширенням бандерівських видань «Україна в боротьбі», «За самостійну Україну».

Про діяльність ОУН у Конотопському районі є різні дані. Статистика на 5 березня 1944 року: 4 осередки ОУН, заарештовано 18 її членів, виявлено 25 осіб по Сумській області.

На Роменщині член однієї з похідних груп «Остап» також організував підпільну діяльність. Учасниками були Володимир Мазур, Леонід Полтава, Михайло Чигирин та ін.

Завдяки зусиллям обласного проводу підпільні осередки створено і по селах області. Так, в Улянівці Білопільського району групу очолював Олійник [7, с. 11-12].

Отже, ми бачимо, що Похідні групи ОУН у північно-східних областях України діяли досить активно. Цьому сприяла, зокрема, нездатність німецької адміністрації швидко налагодити управління окупованими територіями. Крім того, важливою запорукою діяльності, відносно невеликої чисельності оунівців, стала їхня здатність залучати до своїх лав або, принаймні, до співпраці, представників проукраїнські налаштованого місцевого населення, особливо інтелігенції. Саме це дозволило впливати на діяльність так званих органів «місцевого самоврядування» (районні, міські управи тощо), а також на місцеві засоби масової інформації, передусім, газети. Використовувалися ними й легальні організації культурно-просвітницького характеру - «Просвіти», театральні, музичні гуртки тощо. Зворотною стороною цієї активності стала репресивна політика німецьких органів безпеки, що призвело до загибелі значної кількості членів оунівського підпілля.

Вивчення діяльності оунівських осередків у північно-східних областях України має бути продовжена, як в рамках періоду німецької окупації, так і пізніше - після повернення радянської влади.

1. Бутко С. Визвольні змагання ОУН та УПА на Чернігівщині. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/93404/03-Butko.pdf?sequence=1> (28.06.2020).
2. Веденєєв Д. В. Діяльність спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та Української повстанської армії (1920-1950-ті рр.) [Текст] : дис... д-ра іст. наук: 20.02.22 / Веденєєв Дмитро Валерійович ; Національна академія Служби безпеки України. К., 2006. 500 арк.
3. Веденєєв Д. В. Роман Шухевич як розробник стратегії і тактики підпілля ОУН (б) у післявоєнний період // Галичина. Івано-Франківськ, 2008. №14. С. 342-350.
4. Діяльність ОУН на Чернігівщині (1941-1949 рр.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://onpress.info/diyalnist-oun-na-chernigivshhini-1941-1949-rr-120361> (29.06.2020).
5. Добровольський О. «Українське відродження на Донбасі». Матеріали збірки «Діяльність підпілля ОУН на сході України. С. 53-54. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Ivanuschenko_HM/Diyalnist_pidpillia_OUN_na_Skhodi_Ukrainy/ (07.07.2020).
6. Дьякова О. В. Рух опору на Харківщині у період нацистської окупації. Х., 2012. 18 с.
7. Іванущенко Г. «Деякі факти діяльності ОУН-УПА на Сумщині». Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Ivanuschenko_HM/Deiaki_fakty_diyalnosti_OUN_i_UPA_na_Sumschyni/ - С. 11-12 (06.07.2020).
8. Іванущенко Г. «Семен Сапун - керівник підпілля ОУН на Сумщині». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Ivanuschenko_HM/Semen_Sapun_kerivnyk_pidpillia_OUN_na_Sumschyni/ - С. 5-14 (06.07.2020).
9. Іванущенко Г. Залізом і кров'ю. Сумщина в національно-визвольній боротьбі першої половини ХХ ст. : історико-документальні нариси / Г. М. Іванущенко. Суми: Собор, 2001. 189 с.
10. Каганець О. «Похідні групи ОУН» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/pohidni-grupy-oun.html> (27.06.2020).
11. Кіпіані Вахтанг «Зродились ми великої години. ...» ОУН і УПА. Бібліотека «Історичної правди» / Укл. та передмова Вахтанга Кіпіані. Харків: Vivat, 2016. 303 с.
12. Кіпіані Вахтанг «ОУН-УПА на Сумщині». 89 документів з архівів управлінь СБУ та МВС. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/reviews/2010/12/2/7318/> (30.06.2020).
13. Косик В. «Спецоперації НКВС-МГБ проти ОУН». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Kosyk/Spetsoperatsii_NKVD-KHB_protiv_OUN.pdf (01.07.2020).

14. Косик В. «Українська Повстанська Армія». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Kosyk/Ukrainska_povstanska_armia/ (01.07.2020).
15. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / Пер. з фр. Р. Осадчука. Париж-Нью-Йорк-Львів: Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові, 1993. 659 с.
16. Нікольський В. М. Підпілля ОУН(б) у Донбасі / НАН України. Інститут історії України. К., 2001. 178 с.
17. ОУН-УПА на Сумщині / Державний архів Сумської області. Київ: Укр. вид. спілка ім. Юрія Липи, 2006. Т. 1 / упоряд. Г. М. Іванущенко. Київ: [б.в.], 2006. 156 с.
18. Пагіря О. Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України // Мандрівець. 2013. № 1. С. 4-9.
19. Понилаяк А., Снегирьов Д. «Потужна мережа ОУН діяла на Донбасі в роки Другої світової...». [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/29237255.html> (30.06.2020).
20. Рух Опору на Харківщині в роки Великої Вітчизняної війни. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://knowledge.allbest.ru/history/3c0b65625a3bc68a5d43a89421316c27.html> (30.06.2020).
21. Скоробогатов А. В. ОУН у Харкові за часів окупації (1941-1943 рр.) / Скоробогатов А.В. // Український історичний журнал. 1999. № 6. С. 81-89. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_1999_6_81 (28.06.2020).
22. Український рух на Донеччині 1917-1958. Лекція Олександра Добровольського. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/articles/568143de77fc4/> (28.05.2020).
23. Шанковський Л. Похідні групи ОУН: причини до історії похідних груп ОУН на центральних і східних землях України в 1941-1943 рр. Мюнхен, 1958. 370 с.
24. Щур Ю. І. Діяльність ОУН на Наддніпрянщині (1942-1943). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65416/04-Shchur.pdf?sequence=1> (28.06.2020).
25. Щур Ю. І. Нарис історії діяльності Організації Українських Націоналістів на Східноукраїнських землях. Запоріжжя, 2006. 45 с.

References

1. Butko S. Vyzvol'ni zmagannja OUN ta UPA na Chernigivshhyni. [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/93404/03-Butko.pdf?sequence=1> (28.06.2020).
2. Vjedjejejev D. V. Dijal'nist' special'nyh pidrozdiliv ruhu ukrai'ns'kyh nacionalistiv ta Ukrai'ns'koi' povstans'koi' armii' (1920-1950-ti rr.) [Tekst] : dys... d-ra ist. nauk: 20.02.22 / Vjedjenjejev Dmytro Valerijovyč ; Nacional'na akademija Sluzhby bezpeky Ukrai'ny. K., 2006. 500 ark.
3. Vjedjenjejev D. V. Roman Shuhevyč jak rozrobnik strategii' i taktyky pidpillja OUN (b) u pisljavojejnnyj period // Galychyna. Ivano-Frankivs'k, 2008. №14. S. 342-350.
4. Dijal'nist' OUN na Černigivshhyni (1941-1949 rr.). [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu: <https://onpress.info/dijalnist-oun-na-černigivshhyni-1941-1949-rr-120361> (29.06.2020).
5. Dobovol's'kyj O. «Ukrai'ns'ke vidrodzhennja na Donbasi». Materialy zbirky «Dijal'nist' pidpillja OUN na shodi Ukrai'ny. S. 53-54 . [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu : https://chtyvo.org.ua/authors/Ivanuschenko_HM/Dijalnist_pidpillia_OUN_na_Skhodi_Ukrainy/ (07.07.2020).
6. D'jakova O. V. Ruh oporu na Harkivshhyni u period nacysts'koi' okupacii'. H., 2012. 18 s.
7. Ivanushhenko G. «Dejaki fakty dijal'nosti OUN-UPA na Sumshhyni». Rezhym dostupu: https://chtyvo.org.ua/authors/Ivanuschenko_HM/Deiaki_fakty_dijalnosti_OUN_i_UPA_na_Sumshhyni/ - S. 11-12 (06.07.2020).
8. Ivanushhenko G. «Semen Sapun – kerivnyk pidpillja OUN na Sumshhyni». [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu: https://chtyvo.org.ua/authors/Ivanuschenko_HM/Semen_Sapun_kerivnyk_pidpillia_OUN_na_Sumshhyni/ - S. 5-14 (06.07.2020).
9. Ivanushhenko G. Zalizom i krov'ju. Sumshhyna v nacional'no-vyzvol'nij borot'bi pershoi' polovyny HH st. : istoryko-dokumental'ni narysy / G. M. Ivanushhenko. Sumy: Sobor, 2001. 189 s.
10. Kaganec' O. «Pohidni grupy OUN» [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu : <https://www.ar25.org/article/pohidni-grupy-oun.html> (27.06.2020).
11. Kipiani Vahtang «Zrodylys' my velykoi' godyny...» OUN i UPA. Biblioteka «Istoryčnoi' pravdy» / Ukl. ta peredmovva Vahtanga Kipiani. Harkiv: Vivat, 2016. 303 s.
12. Kipiani Vahtang «OUN-UPA na Sumshhyni». 89 dokumentiv z arhiviv upravlin' SBU ta MVS. [Електронний ресурс]. Rezhym dostupu: <https://www.istpravda.com.ua/reviews/2010/12/2/7318/> (30.06.2020).

13. Kosyk V. «Specoperacii' NKVS-MGB proty OUN». [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu : http://shron1.chtyvo.org.ua/Kosyk/Spetsoperatsii_NKVD-KHB_protly_OUN.pdf (01.07.2020).
14. Kosyk V. «Ukrai'ns'ka Povstans'ka Armija» . [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://chtyvo.org.ua/authors/Kosyk/Ukrainska_povstanska_armia/ (01.07.2020).
15. Kosyk V. Ukrai'na i Nimechchyna u Drugij svitovij vijni / Per. z fr. R. Osadchuka. Paryzh-N'ju-Jork-L'viv: Naukove tovarystvo imeni T. Shevchenka u L'vovi, 1993. 659 s.
16. Nikol's'kyj V. M. Pidpillja OUN(b) u Donbasi / NAN Ukrai'ny. Instytut istorii' Ukrai'ny. K., 2001. 178 s.
17. OUN-UPA na Sumshhyni / Derzhavnyj arhiv Sums'koi' oblasti. - Kyi'v: Ukr. vyd. spilka im. Jurija Lypy, 2006. T. 1 / uporjad. G. M. Ivanushhenko. Kyi'v: [b.v.], 2006. 156 s.
18. Pagirja O. Dijal'nist' OUN ta UPA na terytorii' Central'no-Shidnoi' ta Pivdennoi' Ukrai'ny //Mandrivec'. 2013. №. 1. S. 4-9.
19. Ponychaljak A., Snjegyr'ov D. «Potuzhna merezha OUN dijala na Donbasi v roky Drugoi' svitovoi'...». [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu : <https://www.radiosvoboda.org/a/29237255.html> (30.06.2020).
20. Ruh Oporu na Harkivshhyni v roky Velykoi' Vitchyznjanoi' vijny. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://knowledge.allbest.ru/history/3c0b65625a3bc68a5d43a89421316c27.html> (30.06.2020).
21. Skorobogatov A. V. OUN u Harkovi za chasiv okupacii' (1941-1943 rr.) / Skorobogatov A. V. // Ukrai'ns'kyj istorychnyj zhurnal. 1999. № 6. S. 81-89. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: http://resource.history.org.ua/publ/journal_1999_6_81 (28.06.2020).
22. Ukrai'ns'kyj ruh na Donechchyni 1917-1958. Lekcija Oleksandra Dobrovol's'kogo. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.istpravda.com.ua/articles/568143de77fc4/> (28.05.2020).
23. Shankov's'kyj L. Pohidni grupy OUN: prychny do istorii' pohidnyh grup OUN na central'nyh i shidnyh zemljah Ukrai'ny v 1941-1943 rr. Mjunhen, 1958. 370 s.
24. Shhur Ju. I. Dijal'nist' OUN na Naddniprjanshhyni (1942-1943). [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65416/04-Shchur.pdf?sequence=1> (28.06.2020).
25. Shhur Ju. I. Narys istorii' dijial'nosti Organizacii' Ukrai'ns'kyh Nacionalistiv na Shidnoukrai'ns'kyh zemljah. Zaporizhzhja, 2006. 45 s.

Nesterenko V. A., Murashko E. A.

PhD (History), Associate Professor (Ukraine), Sumy State University. ORCID ID: 0000-0002-0469-3671.

2nd year student, Sumy State University (Ukraine).

OUN'S EXPEDITION GROUPS IN THE SOUTH-EASTERN REGIONS OF UKRAINE

The OUN marching groups take a special place in the history of the Ukrainian liberation movement. Those organized groups consisted of the nationalistic activists from the Western Ukraine and the Ukrainian immigrants from many European countries. During the period of World War II (in the summer and autumn months of 1941) they were led to the central, eastern and southern regions of Ukraine. Their purpose was establishing Ukrainian authorities, local authorities; organizing national civilian and cultural life on the territories occupied by the Nazi Germany. The marching groups were formed by both the OUN under the leadership of Colonel A. Melnyk and the OUN-R led by S. Bandera.

The article covers the OUN marching groups' deployment and the main directions of their activity in the northern and eastern regions of Ukraine. On the basis of the historiographical sources the authors have come to the following conclusion. The active actions of the OUN underground were encouraged by the German administration's inability to manage the occupied territories. The local population representatives' engagement into the collaboration also played its part in that process. The downside of this activity was the German security agencies' repressive policies that resulted in the death of the majority of the OUN underground members.

Key words: OUN, UIA, resistance movement, the north-eastern regions of Ukraine.

Отримано 12.10.2020